

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่มีอายุระหว่าง 50-65 ปี ที่ปฏิบัติงานทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 131 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 97 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 46 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน 90 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จำนวน 49 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 60 คน รวมทั้งสิ้น 473 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่มีอายุระหว่าง 50-65 ปี ที่ปฏิบัติงานทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (จิตราภา กุณฑลบุตร, 2550: 121) ที่ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 291 คน แบ่งออกเป็น สายสนับสนุนจำนวน 119 คน และสายวิชาการ จำนวน 172 คน สุ่มโดยวิธีแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) แสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสายงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร	สายวิชาการ		สายสนับสนุน	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	78	44	53	37
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	66	37	31	21
3. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	31	18	15	11
4. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	54	31	36	25
5. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	28	16	21	15
6. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	46	26	14	10
รวม	303	172	170	119

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เพื่อขอความร่วมมือและขออนุญาตเก็บข้อมูลกับบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 แห่ง
2. จัดเตรียมแบบสอบถามก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 291 ชุด
3. เข้าพบผู้บริหารและบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ศึกษา เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือและกำหนดวันนัดหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับทางมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร
4. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยรวบรวมรายชื่อบุคลากรที่มีอายุระหว่าง 50-65 ปี ที่ปฏิบัติงานทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน จำนวน 291 ชุด ด้วยส่งแบบสอบถามไปยังคณะและสังกัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อตอบแบบสอบถามเสร็จสิ้นจนครบ ผู้วิจัยจะดำเนินการติดต่อเพื่อมารับแบบสอบถามด้วยตนเอง
5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจนครบตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามปัจจัยในการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุและการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ สถานภาพ จำนวนบุตร การอยู่อาศัย ระดับการศึกษา รายได้ปัจจุบันต่อเดือน และตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklists)

ตอนที่ 2 ปัจจัยในการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านสุขภาพ (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (3) ปัจจัยด้านจิตใจและอารมณ์ (4) ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย และ (5) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ลักษณะเป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ ระดับการปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

โดยกำหนดค่าระดับคะแนนดังนี้

ระดับการปฏิบัติมากที่สุด	ให้คะแนน	5
ระดับการปฏิบัติมาก	ให้คะแนน	4
ระดับการปฏิบัติปานกลาง	ให้คะแนน	3
ระดับการปฏิบัติน้อย	ให้คะแนน	2
ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1

ตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมหลังการเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยประยุกต์จากแนวคิดของ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2556: 10-17) ประกอบด้วย กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการศึกษา/การเรียนรู้ กิจกรรมการบริการผู้อื่น/อาสาสมัคร กิจกรรมการเสริมรายได้ด้านเศรษฐกิจ และกิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ลักษณะเป็นแบบสอบถามประเภทมาตรา ส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ ระดับการเตรียมกิจกรรมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

โดยกำหนดค่าระดับคะแนนดังนี้

ระดับความต้องการกิจกรรมมากที่สุด	ให้คะแนน	5
ระดับความต้องการกิจกรรมมาก	ให้คะแนน	4
ระดับความต้องการกิจกรรมปานกลาง	ให้คะแนน	3
ระดับความต้องการกิจกรรมน้อย	ให้คะแนน	2
ระดับความต้องการกิจกรรมน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

1. ค้นคว้าและศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร งานวิจัย การค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และการสร้างแบบสอบถาม

2. นำเนื้อหาสาระสังเคราะห์และจัดหมวดหมู่เพื่อสร้างโครงร่างคำถามที่สอดคล้องกับเนื้อหาการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

3. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องพร้อมรับข้อเสนอแนะ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ก่อนจะนำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ (ภาคผนวก ก)

4. เสนอเครื่องมือให้กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ภาคผนวก ข) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาและความครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence:

IOC) โดยคะแนนของผู้เชี่ยวชาญประเมิน 3 ระดับ คือ 1 หมายถึง สอดคล้อง 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ และ -1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง ทุกข้อมีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง (ภาคผนวก ค)

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (try-out) กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .9314 แยกเป็นรายด้านพบว่าปัจจัยในการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุ .8697 และการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุ .9206 (ภาคผนวก ง)

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ปัจจัยในการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุกับการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลค่าเฉลี่ยในแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.50-5.00	ความต้องการระดับมากที่สุด
3.50-4.49	ความต้องการระดับมาก
2.50-3.49	ความต้องการระดับปานกลาง
1.50-2.49	ความต้องการระดับน้อย
1.00-1.49	ความต้องการระดับน้อยที่สุด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุกับการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร นำมาวิเคราะห์ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2555: 131)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) คือ บุคลากรในระดับผู้บริหารที่ปฏิบัติงานมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ อธิการบดี/รองอธิการบดี/ผู้อำนวยการฝ่าย/แผนกที่

เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล ซึ่งในตำแหน่งใดก็ได้ จาก 6 แห่ง คัดเลือกตัวแทน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐหรือเอกชน จำนวน 2 คน และบุคลากรที่เกษียณอายุแล้ว จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน เพื่อให้ข้อคิดเห็นตามหัวข้อการสนทนากลุ่ม และร่วมสรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร
2. นำผลการศึกษาปัจจัยในการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุกับการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานครมารวบรวมกำหนดประเด็นสนทนากลุ่มในครั้งนี้
3. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน โดยดำเนินการด้วยวิธีการสอบถาม และนำผลข้อมูลที่ศึกษาร่วมกับเอกสาร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์และบูรณาการร่วมกับการสนทนากลุ่ม เพื่อหารูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมหลังการเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ ระหว่างการสนทนากลุ่มได้มีการบันทึกเทป โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มจำนวน 1 วัน
4. หลังจากนั้นสรุปผลและเขียนรายงาน

เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย แบบการสัมภาษณ์สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

โดยมีขั้นตอนในการสนทนากลุ่มดังนี้

1. กำหนดกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คือ บุคลากรในระดับผู้บริหารที่ปฏิบัติงานมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ อธิการบดี/รองอธิการบดี/ผู้อำนวยการฝ่าย/แผนกที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐหรือเอกชน จำนวน 2 คน และบุคลากรที่เกษียณอายุแล้ว จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน
2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุตามความต้องการของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

3. กำหนดหัวข้อการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุเกี่ยวกับประเด็นกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการศึกษา/การเรียนรู้ กิจกรรมการบริการผู้อื่น/อาสาสมัคร กิจกรรมการเสริมรายได้ด้านเศรษฐกิจ และกิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อบันทึกผลการสนทนากลุ่ม

4. สร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุ

5. ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพตามหลักการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) การจดบันทึกภาคสนาม และการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร จากนั้นเรียนที่ปรึกษา รวมถึงผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจนแน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

6. ตรวจสอบคุณภาพแบบแนวทางการสัมภาษณ์ข้อมูลโดยวิธีสามเส้าจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีการ ได้แก่ จากเอกสาร และการสนทนากลุ่ม

7. นำแบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่แก้ไขตามคำแนะนำ และดำเนินการจัดพิมพ์เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

1. ทำการตรวจสอบข้อมูลในระหว่างเก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบทันทีในสนาม โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง

2. ทำการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์แล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอ่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถปรับแก้ไขข้อมูลได้ถูกต้องได้

3. ทำการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน เป็นการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อทำการตรวจสอบความคงที่ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อมาจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบ โดยจัดลำดับความสำคัญให้เกิดความเข้าใจในความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูลในบริบทของรูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมหลังเกษียณอายุของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ถ้าประเด็นไหนยังไม่ชัดเจน ก็กลับไปรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ใหม่ ทำซ้ำไปมาหลายรอบ เปรียบเทียบกับการทบทวนวรรณกรรม หรือทฤษฎี มีการจัดข้อมูลบางส่วนออกหรือเข้ามาใหม่ จนกระทั่งสามารถหาลักษณะร่วม เลือกข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้สำคัญ และประมวล

ความคิดจากข้อมูลที่ได้ สร้างเป็นแนวคิดหลักก่อนสรุปความหมายที่ละเอียดครอบคลุมยิ่งขึ้น
จนสามารถอธิบายสาเหตุและเชื่อมโยงข้อมูล สร้างเป็นข้อสรุปแบบอุปนัย หรือสร้างโครงสร้าง
ที่สำคัญ